

УДК 372.882
ББК 74.263
У74

Серія «Усі уроки»
Заснована 2010 року

У74 **Усі уроки** додаткового читання із зарубіжної літератури. 5–8-й класи / уклад. Ю. О. Кулікова. — Х. : Вид. група «Основа», 2015. — 223, [1] с. : іл., схеми, табл. — (Серія «Усі уроки»).

ISBN 978-617-00-2562-3.

Методичний посібник містить розробки уроків за багатьма художніми творами, які вказані у переліку додаткового читання (див. додаток 1 нової програми: Зарубіжна література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи (2012 р. зі змінами 2015 р.) (за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти).

Для вчителів, що викладають зарубіжну літературу, та студентів філологічних напрямів ВНЗ.

УДК 372.882
ББК 74.263

ISBN 978-617-00-2562-3

© Кулікова Ю. О., укладання, 2015
© ТОВ «Видавнична група «Основа»», 2015

ЗМІСТ

5-й КЛАС	5
Лук'янченко Н. І. Збірка арабських казок «Тисяча і одна ніч»: «Розповідь про царя Шахріяра», казка «Про Аладдіна і чарівну лампу»	5
Лук'янченко Н. І. Російська народна казка «Василина Прекрасна»	13
Лук'янченко Н. І. Всеволод Гаршин. Казка «Жаба-мандрівниця»	22
Лук'янченко Н. І. Володимир Федорович Одоевський. Казка «Містечко в табакерці»	29
Лук'янченко Н. І. Ернст Теодор Амадей Гофман. Казка «Лускунчик»	34
Гончарук Л. М. Френсіс Еліза Бернетт. Повість «Таємничий сад»	40
Подорожна Н. В. Сельма Лагерльоф. Повість-казка «Чудесна мандрівка Нільса Гольгерсона з дикими гусьми Швецією»	43
Урок № 1. Казки управляють життям	43
Урок № 2. Людина славна людяністю (<i>перська мудрість</i>)	49
Гончарук Л. М. Алан Александр Мілн. Повість-казка «Вінні Пух і всі-всі-всі»	52
Гончарук Л. М. Кір Буличов. Оповідання «Навколо світу за три години»	56
Гончарук Л. М. Пауль Маар. Оповідання «Китобус, або Нові пятки для Суботика»	60
Гончарук Л. М. Джеремі Стронг. «Гармидер у школі»	64
6-й КЛАС	68
Паращич В. В. Жуль Верн. Роман «Діти капітана Гранта»	68
Паращич В. В. Джон Крюс. Оповідання «Тім Талер, або Проданий сміх»	72
Паращич В. В. Юрій Карлович Олеша. Роман-казка «Три товстуни»	77
Чубенко (Кіяшко) Н. М. Памела Ліндон Треверс. Казкова повість «Мері Поппінс»	82
Урок № 1. «Історія про найкращу у світі няню...».	
Поєднання у змісті твору реального та казкового	82
Урок № 2. Образи Майкла та Джейн, мрії дітей про вірного, надійного, веселого та винахідливого друга	86

Урок № 3. Втілення дитячих мрій в образі Мері Поппінс. Гумор у творі	89
Паращич В. В. Іван Сергійович Тургенєв. Вірші в прозі	93
Паращич В. В. Джоель Чендлер Харріс. «Казки дядечка Рімуса»	98
Паращич В. В. Міхаель Енде. Повість «Момо»	101
Паращич В. В. Крістіна Нестлінгер. Повісті «Летить, хрущі», «Начхати нам на огіркового короля!»	107
7-й КЛАС	113
Литкіна Л. А. Олександр Дюма. Роман «Три мушкетери»	113
Литкіна Л. А. Агата Крісті. Роман «Десять негрят»	118
Литкіна Л. А. Джеймс Фенімор Купер. Роман «Останній із могікан»	124
Литкіна Л. А. Джек Лондон. Повість «Поклик предків»	129
Литкіна Л. А. Луїза Мей Олкотт. Роман «Маленькі жінки»	134
Литкіна Л. А. Клайв Льюїс. Роман «Хроніки Нарнії»	141
Литкіна Л. А. Філіп Пулман. Роман «Північне сяйво» (з трилогії «Темні початки»)	147
Литкіна Л. А. Ульф Старк. Повість «Петер і червоний птах»	152
Литкіна Л. А. Людмила Уліцька. Оповідання «Паперова перемога»	159
8-й КЛАС	164
Паращич В. В. Нодар Володимирович Думбадзе. Оповідання «Я, бабуся, Іліко та Іларіон»	164
Паращич В. В. Станіслав Лем. Фантастичне оповідання «Зоряні щоденники Йони Тихого»	169
Паращич В. В. Лопе де Вега. Комедія «Собака на сні»	174
Паращич В. В. Герман Мелвілл. Роман «Мобі Дік, або Білий кит»	178
Паращич В. В. Мольєр. Комедія «Тартюф»	183
Паращич В. В. Валентин Григорович Распутін. Оповідання «Уроки французької»	187
Паращич В. В. Шота Руставелі. Поема «Витязь у тигровій шкурі»	192
Паращич В. В. Софокл. Трагедія «Антигона»	198
Паращич В. В. Джон Рональд Руел Толкієн. Роман-епопея «Володар пернів»	204
Паращич В. В. Борис Олексійович Чичибабін. Поезії	208
Паращич В. В. Барбара Космовська. Романи «Буба», «Буба: мертвий сезон»	214
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	222

5-й КЛАС

Н. І. Лук'янченко

ЗБІРКА АРАБСЬКИХ КАЗОК «ТИСЯЧА І ОДНА НІЧ»: «РОЗПОВІДЬ ПРО ЦАРЯ ШАХРІЯРА», КАЗКА «ПРО АЛАДДІНА І ЧАРІВНУ ЛАМПУ»

Мета:

- **навчальна:** ознайомити учнів зі структурою арабських народних казок «Тисяча і одна ніч», проаналізувати казки;
- **розвивальна:** розвивати творчу уяву, вміння висловлювати власне враження і ставлення до подій і героїв оповідок, виявляти особливості чарівної казки на прикладі прочитаних творів;
- **виховна:** виховувати сміливість, людяність, повагу до звичаїв і культури народів Сходу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Обладнання: карта світу, малюнки учнів до казок, ілюстрації, виставка різних видань збірки арабських казок, уривки з фільму «Чарівна лампа Аладдіна» (1966, реж. Б. В. Ріцарев), аудіозапис балету С. Борткевича «Тисяча і одна ніч».

Випереджальне завдання до уроку

Учитель обирає учнів, які будуть виконувати ролі «літературознавців», «мовознавців», «мистецтвознавців».

Прочитати названі казки, підготувати матеріали:

- а) «літературознавцям» — повідомлення «Чарівний світ арабської збірки казок “Тисяча і одна ніч”»;
- б) «мовознавцям» — повідомлення «Мова арабських казок»;
- в) «мистецтвознавцям» — повідомлення «Мультифільми про Аладдіна і чарівну лампу».

У будь-якої людини є все людське: найкраще й найгірше.

Л. Лавель

ХІД УРОКУ

І. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАТЬ

1. Перевірка домашнього завдання

© Лук'янченко Н. І.

2. Читання твору за темою «Похвальне слово казці»

Казку — мудрості перлину —
 Люблять читати дорослі дитині.
 Вона про героїв нам розповідає
 Та на добрі вчинки настановляє.
 У казці добро завжди перемагає,
 А хто нищить зло — нагороду той має.
 Казка вчить мріяти і сумувати,
 Бути сміливим, не ледарювати.
 Хто потребує — з біді виручати
 І оптимізму не втрачати.

(Дарія Шекірі)

II. ОГОЛОШЕННЯ ТЕМИ, МЕТИ, ЗАВДАНЬ УРОКУ

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ УЧНЯМИ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Відгадування ребуса

(Звучить аудіозапис музики з балету «Тисяча і одна ніч» українського композитора С. Борткевича.)

Учитель. Прізвище композитора стане вам відоме, коли ви розгадаєте ребус.

Т = Б

2, 3, 4

7, 2, 5, 6, 1

Відповідь: Борткевич.

- ▼ Чи сподобалась вам ця мелодія? Чим саме? (Так. Вона чарівна, таємнича, бентежить душу.)

2. Презентація учнями різних видань збірки арабських казок «Тисяча і одна ніч»

3. Повідомлення літературознавців

1-й «літературознавець». Арабські казки, які ввійшли до збірки «Тисяча і одна ніч», навчальні і захопливі. Їх читали в усіх країнах світу. Народи, які жили в Іраку, Персії, Туреччині, Єгипті, Індії, передавали ці казки із покоління в покоління. Вони були записані арабською мовою у XVI–XVII століттях.

2-й «літературознавець». Європейці ознайомились зі збіркою арабських казок, легенд, повчальних історій лише

у XVIII ст. Зло у казках всесильне, але на нього чекає покарання, а справедливість і добро торжествують.

3-й «літературознавець». Збірку створювали впродовж декількох століть. Її творці були надзвичайно обдарованими оповідачами, уміли захопити читача, здивувати. Сюжет був непередбачуваний, а в житті героїв відігравали вирішальну роль чарівні сили й випадок.

4-й «літературознавець». До України східні казки потрапили через французьку та німецьку літературу. Іван Франко користувався німецьким виданням арабських казок, які почав перекладати українською. Ці казки перекладали Олександр Олесь, Агатангел Кримський, Валерій Рибалкін, Ярема Полотнюк, Євген Микитенко, Тимур Литовченко.

5-й «літературознавець». Усі казки мають одного оповідача — старшу дочку візира. Відкриває збірку «Розповідь про царя Шахріяра». Ця історія є обрамленням збірки, у складі якої, наче частини мозаїки, є різні казки про тварин, морські подорожі, фантастичні пригоди.

4. Розгадування ребуса

- ▼ Назвіть ім'я дівчини, яка розповідала цареві Шахріяру казки.

1, 2, 3

2, 3, 4

2

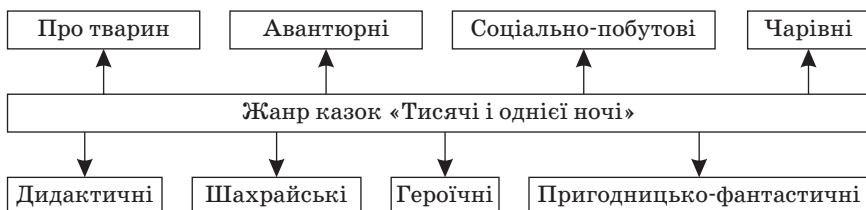
1, 3

Відповідь: Шахразада.

5. Бесіда

- ▼ На які групи поділяють фольклорні казки?
- ▼ Які казки, окрім традиційних, увійшли до збірки «Тисяча і одна ніч»?

6. Робота зі схемою

7. Словникова робота

Візір — титул першого міністра й радника в мусульманських країнах.

Шахріяр — ім'я перського походження, означає *володар, панівний*.

Шахразада — арабізована форма перського імені Чагр-азад, що означає «славного роду».

8. Бесіда (продовження)

- ▼ Коли Шахріяр став злим і жорстоким?
- ▼ Чому Шахразада вирішила піти до Шахріяра?
- ▼ Які казки вона розповідала царю?
- ▼ Чому вперше за рік страт він не наказав убити дівчину?
- ▼ Де донька візира діставала сюжети для своїх розповідей?
- ▼ Скільки років Шахразада розповідала володареві держави казки?
- ▼ Що врятувало життя героїні і дівчатам країни Шахріяра?

9. Хронологічний ланцюжок

- ▼ Відновіть хронологічну послідовність подій.
 1. Безсоння царя.
 2. Дівчина в палаці.
 3. Жорстокий цар Шахріяр.
 4. Прохання Дуньязади. Красномовство Шахразади.
 5. Горе візира.
 6. Подарунки Шахразаді — життя і любляче серце володаря.
 7. Цікавість царя переважає жорстокість.
 8. Задум старшої дочки візира.

Відповідь: 5, 4, 1, 6, 2, 8, 7, 3.

10. Робота з епіграфом

(Учень читає і коментує епіграф до уроку.)

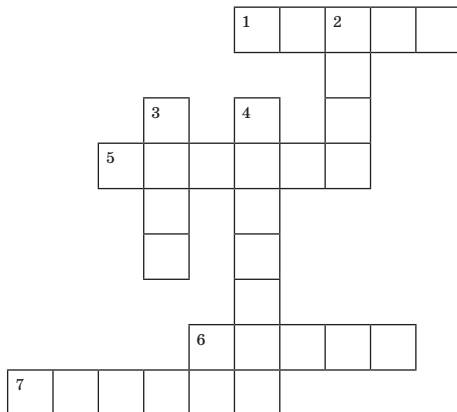
- ▼ Якого героя казки Шарля Перро нагадує Шахріяр у своїх вчинках?
- ▼ Чия заслуга в тому, що султан позбувся найгіршого і повернув найкраще?

11. Презентація малюнків учнів та ілюстрацій художників до тексту

12. Розгадування кросворда «Герої казки»

По горизонталі. 1. Ім'я царівни. 5. Персонаж, котрий прагнув здобути скарб за допомогою головного героя. 6. Вельможа, який хотів одружити свого сина з царівною. 7. Правитель держави, де відбуваються події.

По вертикалі. 2. Герой, котрий з'являвся із лампи, яку дружина кравця потерла жменею піску. 3. Персонаж, який завжди був поруч з головним героєм казки, підтримував його. 4. Головний герой твору.

Відповіді: 1. Будур. 2. Мама. 3. Джин. 4. Аладдін. 5. Чаклун. 6. Візир. 7. Султан.

- ▼ Кому із героїв казки ви симпатизуєте?

13. Виразне читання учнями казки від початку до слів «...але він і не думав братися за розум»

- ▼ Яким постає перед нами Аладдін?
- ▼ Що мама розповідала магрібинцеві про сина?

14. Прийом «Мозковий штурм»

- ▼ Чи усвідомлював Аладдін негативний бік своїх вчинків?

15. Бесіда

- ▼ Як вдалося магрібинцеві завоювати довіру матері і сина?
- ▼ Ким він виявився насправді?
- ▼ Чи справедливо буде покараний чаклун?
- ▼ Як чарівна лампа опинилась в Аладдіна?
- ▼ Яку роль вона відіграла в житті героя?
- ▼ Чи відбулися зміни в Аладдінові, коли він став повелителем могутньої чарівної лампи?
- ▼ Який ще чарівний предмет наявний у казці?
- ▼ Яким чином героєві вдавалось виходити переможцем зі скрутних ситуацій?
- ▼ Чи змінилися випробування Аладдіна, якби у нього не було чарівних предметів?

- ▼ Хто був мудрим порадником і помічником Аладдіна протягом усього твору?

16. Робота з картками

- ▼ Які риси характеру проявляються в Аладдіна в цих уривках казки?

Картка № 1

Коли їжа в них скінчилася, Аладдін узяв срібну тарілку і пішов до ювеліра. Той відлічив Аладдінові 70 динарів, й Аладдін подякував йому за чесність та справедливість.

Картка № 2

Тепер щоразу, як кінчалися гроші, Аладдін продавав старому по тарілці, і по недовгій часі вони з матір'ю стали жити в достатку, проте не змінили своїх звичаїв — не робили зайвих витрат.

Картка № 3

— О кохана, я наказав принести тебе сюди не для того, щоб принизити твою честь, а щоб перешкодити іншому це зробити!

Аладдін поклав між собою та царівною меч і проспав поряд із нею до ранку.

Картка № 4

Аладдін щодня виїздив зі своїм почтом у місто, і його невільники кидали городянам золото. Він заходив у мечеть і творив там полуденну молитву. І всі полюбили його, і слава про нього покотилась по всій країні. А дружина день у день кохала його дужче.

Картка № 5

Несподівано сталася біда: на царя пішов війною інший цар. Військо його було величезне.

Цар теж зібрав військо і наставив Аладдіна полководцем. І почалася велика січа, і Аладдін знищив силу-силенну ворогів. І повернувся він звитязцем у місто. Сам цар вийшов йому назустріч.

Картка № 6

Він часто бував на полюванні, рицарських змаганнях і перемагав там всіх...

...до нього йшли за порадою, він вершив справедливий суд, милував, нагороджував і всіх своїм розумом вражав.

Картка № 7

— О царю часу, — мовив Аладдін, — дай мені сорок днів часу, і, якщо я не поверну тобі дочку, рубай мені голову.

(Учні читають і дають відповіді.)

17. Робота з текстом

- ▼ Як жителі міста ставилися до Аладдіна? Відповідь підтвердьте цитатами із тексту.

18. Творча робота (у групах)

- ▼ Підготуйте повідомлення за темами: *для 1-ї групи* — «Чарівна лампа в моїх руках», *для 2-ї групи* — «Чи потрібна чарівна лампа в наш час?»

19. Перегляд епізоду з фільму «Чарівна лампа Аладдіна», де джин хоче покинути лампу

- ▼ Чи є цей епізод у змісті казки?
- ▼ Для чого режисер фільму робить зміни в предметі?

20. Звіт «мистецтвознавців» про мультиплікаційні фільми, створені за мотивами казки (спільне та відмінне у кіноверсіях)

21. Звіт «мовознавців»

Мова казок образна, барвіста, колоритна, відображає світ арабського Сходу. Народною мудрістю, афоризмами стали багато висловів. Наприклад: «Вищий дарунок у земному житті — слухняний син», «Прощення — одна з властивостей шляхетних», «Якщо хочеш, щоб був твій ворог тобі другом, створи для нього благо», «Їжа необхідна для тіла, а немає тіла інакше, як із душею, і чистота душі — у щирості намірів».

Такі художні засоби, як звертання, заклинання, прокляття, прислів'я, епітети, розгорнуті метафори, увиразнюють колорит арабських казок.

Фразеологізми: «Я два дні не мав і рісочки в роті!», «Вранці візир прийшов ні живий, ні мертвий від страху», «Аладдін мовчав, як води в рот набравши», «Від того, що судилося, не втечеш» (*прислів'я*).

Епітети: «небезпечні і страшні пригоди», «безмежна туга», «життя довге, безтурботне й безхмарне», «хоробрий муж», «зачарований скарб», «сліпуча врода дівчини», «бучне свято».

Метафори: «І враз навкруги потемніло, загуркотів грім, земля задрогнула й розчахнулася. Аладдін у тяжкій журбі заламував руки».

Порівняння: «Мов зачарований, ходив Аладдін поміж дерев, гілля яких було рясно всипане самоцвітами».

22. Розгадування ребуса «Жанр казки про Аладдіна і чарівну лампу»

Відповідь: Чарівна.

1, 2, 3

2, 1, 4, 5

23. Дослідницька робота (у групах)

Бесіда

- ▼ Які ознаки чарівної казки наявні у прочитаному творі?
- ▼ У чому проявляється арабський національний колорит?
(Учні називають ознаки, висловлюють свої спостереження.)

24. Робота з епіграфом (продовження)

- ▼ Коли в Аладдіна зникло найгірше і з'явилося найкраще?

25. Літературна вікторина «Про кого так сказано»

1. «...змалку ледарював..., уродився шалапутом і звук цілісінькими днями вештатися з такими ж ледачими, як сам, хлопцями». (Аладдін). 2. «В одному місті Сходу жив собі бідний кравець і мав сина... Кравець був дуже бідний». (Батько Аладдіна) 3. «...вивчив усі науки, добре знав астрономію, а ще краще астрологію». (Чаклун з Магриба) 4. «Змушена кожного дня прядсти прядиво, щоб заробити собі на прожиток». (Мама Аладдіна) 5. «...велетень, страшний та грізний на вигляд». (Джин із лампи) 6. «...вона була найкрасивішою дівчиною на світі». (Донька султана — Будур) 7. «Благочестивий старий мусульманин, чесний і справедливий». (Ювелір) 8. «...наказував, забороняв, вершив справедливий суд, вирішував кожну справу по закону». (Султан) 9. «Сама пішла до чоловіка і сказала, що цієї ночі дочці наснився сон, який стривожив її». (Дружина султана) 10. «...знищив силу-силенну ворогів. І повернувся він звитяжцем у місто». (Аладдін-полководець)

IV. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

1. Бесіда

- ▼ Що засуджують у казці, а що схвалюють?
- ▼ Які уроки для себе ви взяли із цих казок?

2. Методичний прийом «Продовжте речення»

«Аладдін — улюбленець народу, тому що...».

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Для всіх: прочитати російську народні казку «Василина Прекрасна».
2. Завдання для творчих груп:
 - для 1-ї групи — підготувати повідомлення про лялькотанок;
 - для 2-ї групи — скласти кросворд;
 - для 3-ї групи — намалювати ілюстрації до казки.